

Inhoudsopgave :

POLEN / SOCIALE ONRUST NA VERHOGING VLEESPRIJZEN pag. 1

JOEGOSLAVIË / "VOORZITTER VAN HET PARTIJPRESIDIUM" HEET
VOORTAAN "PRESIDENT VAN HET PARTIJPRESIDIUM" pag. 5

ROEMENIË / OLIE UIT DE SOWJET-UNIE pag. 6

POLEN / SOCIALE ONRUST NA VERHOOGING VLEESPRIJZEN

In een aanzet de structuur van de consumentenprijzen te ordenen heeft het regeringsbesluit de betere soorten vlees en gevogelte via de commerciële winkels te distribueren *) in Polen de nodige sociale onrust gewekt. Het is niet de eerste poging de economie een gezondere basis te verschaffen. In 1970 leidde prijsmaatregelen tot ernstige wanordelijkheden, die uiteindelijk uitmondde in de val van de toenmalige PVAP-leider en het aan de macht komen van de huidige partijleider . De poging van de Poolse regering in 1976 om de voedselprijzen te verhogen resulteerde in dusdanige ongeregelheden, dat de maatregel onmiddellijk weer ingetrokken werd.

De huidige maatregel was gezien eerdere uitspraken van hoge partij- en regeringsfunctionarissen te verwachten, evenals de weerstand bij de bevolking. Partijleider liet tijdens het 8e PVAP-congres (febr.'80) blijken de ernstige economische crisis binnen het kader van het bestaande economische plansysteem te lijf te willen gaan. Hij uitte toen kritiek op het gebrekkig functioneren van het plansysteem, het gebrek aan doelmatigheid en arbeidsdiscipline en het falende distributie- en transportsysteem. Na de parlementsverkiezingen (maart '80) bereidde premier

de Polen voorzichtig voor op forse stijgingen van de voedselprijzen in de naaste toekomst. Sinds 1961 was er geen verandering gekomen in de hoogte van deze prijzen. "De huidige structuur van consumentenprijzen maakt het moeilijk enige orde te scheppen in de marktsituatie", aldus

. Hij zei er zich bewust van te zijn dat prijsveranderingen slechts geleidelijk en verspreid over verscheidene jaren kunnen worden uitgevoerd. Op de overheidsuitgaven zal zoveel mogelijk worden bezuinigd. Wil men loonsverhogingen, dan zullen daar productiviteitsverhogingen tegenover moeten staan, aldus toen de premier.

---

*) Indirect een prijsverhoging van 50 tot 100%, resulterend in verminderde staatsuitgaven aan subsidies op primaire levensbehoeften. De Poolse staat geeft ongeveer 35 miljard gulden (+ 40% van de begroting) uit aan subsidies voor voedsel, huren, electriciteit, gas, benzine en olie.

Als voorbeeld op welke wijze al op korte termijn feitelijke prijsstijgingen zouden worden ingevoerd noemde de verkoop van vlees tegen commerciële (niet-gesubsidieerde) prijzen. "Onze marktsituatie maakt het noodzakelijk deze vorm van verkoop uit te breiden" (!). Deze uitspraak van begin april werd 1 juli ingelost.

Reacties

De overheidsmaatregel had een golf van protest tot gevolg. Duizenden Poolse arbeiders in bedrijven over het gehele land legden uit protest het werk neer. In verschillende bedrijven werd het werk pas hervat nadat onderhandelingen tussen arbeiders en fabrieksleiding over loonsverhogingen waren begonnen danwel loontoeslagen (tot 10%) door de bedrijfsdirectie waren toegezegd.

Steun kregen de arbeiders van het dissidente "Comité voor Sociale Zelfverdediging" (KOR-KSS). Het Comité riep de Poolse arbeiders op op een zodanige manier tegen de prijsverhogingen actie te voeren dat dit niet tot represaillemaatregelen van de autoriteiten zou leiden.

Opmerkelijk was de publicatie van een artikel van de hand van hoofdredacteur in het gezaghebbende weekblad Polityka, waarin deze de Poolse leiders verweet een slecht economisch beleid te voeren. ,
zowel lid van het Centraal Comité van de PVAP als van de organisatie "Ervaring en Toekomst" (DIP) *), bepleitte een grondige reorganisatie van de nationale economie. Industrie en landbouw zijn niet in staat om aan de gerechtvaardigde eisen van de Polen tegemoet te komen. Zij hebben er

---

*) DIP is in november 1978 opgericht als open forum voor alle politieke en maatschappelijke richtingen. De groep publiceerde begin '79 een vertrouwelijke studie, waarin de Poolse autoriteiten gewaarschuwd werden voor het gevaar van een uitbarsting van ontevredenheid onder de bevolking. Ook werd om een wijziging van het gevoerde beleid gevraagd.

Begin juli dit jaar werd een geheime enquête onder DIP-leden bekend. In dit rapport werd gepleit voor "een radicale verandering in de wijze waarop het land wordt geregeerd" teneinde uit de huidige crisis te geraken. Volgens het rapport leggen de Poolse leiders teveel de nadruk op de economische problemen zonder te onderkennen, dat "de Poolse crisis vooral sociale en politieke aspecten heeft". Verder werd er aangedrongen op democratisering binnen het communistisch systeem, het stellen van limieten aan de perioden waarin topfunctionarissen van de partij (PVAP) aan de macht kunnen zijn en scheiding tussen partij en regering. Ook werd opgeroepen tot beëindiging van de censuur, afschaffing van alle discriminatie tegen de katholieke kerk, hervorming van het strafrecht, een betere controle op de politie, vrije vakbonden, deelname van de arbeiders bij het nemen van economische beslissingen en een eerlijke behandeling van particuliere boeren.

recht op, aldus , dat hun levenspeil omhoog gaat. Het was niet voor het eerst dat zijn ongenoegen over het gevoerde economisch beleid liet blijken. Hij deed dit ook eind '77, wat toen een felle polemiek over centralisatie /decentralisatie tot gevolg had

Opnieuw Reacties

Was de arbeidsonrust hierna enigszins weggeëbd, de toespraak van partij-leider woensdag 9 juli voor partij- en regeringsfunctionarissen bleek voldoende om de gemoederen weer in beroering te brengen.

verklaarde onomwonden dat van een algemene loonsverhoging geen sprake kon zijn. Wel deed hij de belofte de extra inkomsten veroorzaakt door de hogere vleesprijzen te gebruiken voor steun aan de mensen met lage inkomens. "Wij zullen de kinderbijslag verhogen om daarmee kinderrijke gezinnen en alleenstaande moeders tegemoet te komen. Ook de laagste uitkeringen aan gepensioneerden en ambtenaren zullen omhoog gaan". Dit alles echter pas de 1e helft van 1981. Tevens moeten de staatsuitgaven gekoppeld worden aan de arbeidsproductiviteit.

De uitspraak van viel bij de meeste arbeiders niet in goede aarde. Volgens KOR-KSS heeft dit een escalatie (hernieuwde werkonderbrekingen en onderhandelingen met bedrijfsdirecties) tot gevolg gehad. Desondanks heeft de "escalatie" totnutoe nog niet tot geweld van de kant van de overheid geleid om de arbeidsonrust, binnen de bedrijven en niet daarbuiten de kop in te drukken. De overheid heeft zelfs niet ingegrepen in de onderhandelingen tussen ontevreden arbeiders en de fabrieksleiding. Het regelen van het arbeidsconflict wordt kennelijk overgelaten aan de afzonderlijke bedrijven.

Hoewel de sociale onrust toegenomen is door 's rede en diens vasthouden aan de prijsverhogingen en een algemene loonstop is het arbeidsconflict niet te vergelijken met soortgelijke problemen in de jaren '70 en '76. Het conflict wordt binnen de bedrijven gehouden en de mogelijkheid voor een vreedzame oplossing ligt voor de hand. sprak in zijn rede al over het koppelen van staatsuitgaven aan de arbeidsproductiviteit. Naar verluidt (KOR-KSS) zouden verschillende bedrijfsdirecties arbeids-overeenkomsten gesloten hebben, waarbij een soortgelijke koppeling

(loonsverhoging in overeenstemming met arbeidsproductiviteitsstijging) tot stand gebracht werd. Indien deze overeenkomsten van kracht blijven *), het CP-dagblad Trybuna Ludu waarschuwde wel dat tegen managers die de maximale omvang van het loonfonds overschrijden disciplinaire maatregelen zullen worden genomen, snijdt het mes aan twee kanten. Herstel van de arbeidsrust, alsmede een eventuele hogere economische groei door een betere motivatie van de arbeiders.

Dit alles zou c.s. en de Poolse economie ten goede komen. Immers naast de huidige economische problemen (o.a. hoge buitenlandse schulden, een tegenvallende oogst door regen en overstromingen) is een uit de hand lopend arbeidsconflict à la '70/'76 het laatste wat gewenst wordt.

---

*) Deze onderhandelingen op het niveau van de onderneming of bedrijfstak zijn voor Polen geheel nieuw. Een woordvoerder van de regering in Warschau benadrukte dat deze nieuwe loononderhandelingen (in feite een liberalisatie) passen in het economisch beleid van de Poolse overheid, dat erop gericht is een grotere flexibiliteit toe te staan.

JOEGOSLAVIË / "VOORZITTER VAN HET PARTIJPRESIDIUM" HEET VOORTAAN
"PRESIDENT VAN HET PARTIJPRESIDIUM".

was president van de Liga en tevens voorzitter van het partijpresidium, waarin een vice-voorzitter hem terzijde stond. Op het moment dat overleed, werd deze vice-voorzitter, , automatisch voorzitter van dat presidium. De titel president van de Liga hield echter op te bestaan. Het Centraal Comité van 12 juni j.l. bepaalde nu dat de voorzitter van het partijpresidium voortaan president van dat orgaan zal heten.

Zelfs de Joegoslavische pers maakte de fout de nieuwe titel president van het presidium te verwarren met die van president van de Liga. Alleen was echter president van de Liga en uit eerbied voor hem wil men deze titel niet overdragen aan een ander persoon. Er is echter ook nog een andere reden. Op grond van het principe van het collectieve leiderschap, dat beoogt machtsconcentratie bij een enkel persoon te voorkomen, kan men die titel van president van de Liga en de daaraan verbonden bevoegdheden *) onmogelijk overdragen aan één persoon. Het Centraal Comité besloot dan ook bij diezelfde gelegenheid dat de bevoegdheden verbonden aan die vervallen functie bij het Centraal Comité zelf zullen berusten tot het volgende, in 1982 te houden Partijcongres.

---

*) De president van de Liga had o.a. het recht in overleg met de presidia van de diverse republieken en autonome provincies kandidaten voor het partijpresidium voor te dragen.

ROEMENIË / OLIE UIT DE SOWJET-UNIE

Roemenië heeft de beschikking over niet te verwaarlozen hoeveelheden aardolie in eigen bodem. Deze olie draagt ertoe bij - de overige Oost-bloklanden zijn alle afhankelijk van Sowjetleveranties - dat Roemenië zijn onafhankelijke koers kan volgen t.o.v. de Sowjet-Unie. Het teruglopen van de eigen olieproductie, maar vooral ook de door de Iraanse revolutie veroorzaakte problemen rond de aanvullende olie-importen, deden in het recente verleden echter geruchten ontstaan dat Roemenië olie moest invoeren uit de Sowjet-Unie wat dan volgens die geruchten zijn weerslag zou hebben op de onafhankelijke koers.

De Roemeense olievoorraden worden al van oudsher geëxploiteerd en in het meer recente verleden zijn zij zelfs de basis gaan vormen voor een belangrijke petrochemische industrie, waarvan de raffinagecapaciteit nu zo groot is geworden dat invoer van olie nodig is om die volledig te kunnen benutten. In de jaren zeventig ging Roemenië belangrijke hoeveelheden olie invoeren. Dat was niet alleen het gevolg van die uitbreiding van de petrochemische industrie *) die ook voor de export werkt en zo een aantrekkelijke bron van harde valuta's is, maar ook van de economische groei van het land in het algemeen. De weinige beschikbare cijfers kunnen de betekenis van deze importen verduidelijken :

Productie en import van ruwe olie door Roemenië 1970-1979
(in miljoen ton) **)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Productie	13,3	13,7	14,1	14,2	14,4	14,5	14,7	14,6	13,7	12,3
Import	2,2	2,8	2,8	4,1	4,5	5,0	8,4	8,8	12,9	?
Import in % van de be- schikbare hoeveel- heid	14,6	17,2	16,9	22,5	23,9	25,8	36,6	37,6	48,5	?

*) De Roemeense raffinagecapaciteit bedroeg in 1973 18,5 miljoen ton, in 1978 25,4 miljoen ton (bron: "World Energy Supplies 1973-1978"; United Nations, New York 1979) en in 1979 30 miljoen ton (bron: Neue Zürcher Zeitung 22-5-1980).

**) Annuarul Statistic 1975 en 1979; het cijfer voor 1979 is ontleend aan het Roemeense verslag over de verwezenlijking van het economisch plan.

Niet alleen blijkt hier dat de importen sterk zijn toegenomen, maar ook dat de daling van de eigen produktie sedert 1976 aanzienlijk is. Het is mogelijk dat die produktie weer opgevoerd kan worden, maar het tekortschieten van de huidige Roemeense technologie en ook het tijdsverloop tussen exploratie en exploitatie maken dit op korte termijn ondenkbaar. Daar Roemenië niet bereid zal zijn de afremming van de economische groei te aanvaarden, die vrijwel zeker zou volgen op een eventuele drastische beperking van het olieverbruik, zal het voorlopig nog aanzienlijke hoeveelheden olie moeten invoeren.

De olie die Roemenië in de jaren zeventig ging invoeren kwam niet uit de Sowjet-Unie maar hoofdzakelijk uit Iran. De voor deze import benodigde harde valuta's kon het deels "terugverdienen" door de export van geraffineerde olieprodukten, waardoor het zich ook tot op zekere hoogte (het cijfermateriaal is niet toereikend voor een nauwkeurige inschatting) kon beschermen tegen de explosie van de olieprijsen in de jaren zeventig. De grote klap kwam voor Roemenië in 1979 toen de Iraanse revolutie de olieinvoer uit dat land drastisch deed afnemen, wat vermoedelijk ook doorwerkte in de produktiecijfers van de Roemeense petrochemie *) en daardoor ook in de valuta-reserves van Boekarest. Vaststaat dat Roemenië vorig jaar naarstig op zoek ging naar andere leveranciers (o.a. Groot-Brittannië, Irak, Lybië, Mexico, Saoudi Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten) om de ontstane tekorten aan te vullen.

De grote vraag in 1979 was, of Roemenië wel over de benodigde valuta's beschikte om de zo in prijs gestegen olie in te voeren. Het was dan ook niet zo vreemd dat vorig jaar november geruchten in de Westerse pers opdoken dat Roemenië olie invoerde uit de Sowjet-Unie, tegen wereldmarktprijzen en in harde valuta's**). De geloofwaardigheid daarvan nam toe toen begin dit jaar ook de Oosteuropese pers er melding van maakte***). Radio Moskou bevestigde tenslotte op 5 juni jl. die geruchten gedeeltelijk door te berichten dat de Sowjet-Unie in de tweede helft van 1979 400.000 ton ruwe olie aan

---

*) De Neue Zürcher Zeitung (22-5-1980) meldde dat in 1979 7 à 8 miljoen ton raffinagecapaciteit stil lag.

**) Reuter en UPI (20-11-1979) meldden dat de Sowjet-Unie in 1979 350.000 ton olie zou leveren aan Roemenië en in 1980 1 miljoen ton, tegen wereldmarktprijzen en in harde valuta's.

***) Polen : Rynki Zagranicze deel 24, nr. 1-2, 2-4 januari 1980
Hongarije : Hæti Vilaggazdasag 15-3-1980

Roemenië had geleverd. Aan dit bericht was toen echter al in april de belangrijke verklaring van de Iraanse minister van Oliezaken, , voorafgegaan dat zijn land een nieuwe overeenkomst over de leverantie van olie met Roemenië had gesloten *).

Het nieuwe akkoord met Iran kan stellig gezien worden als een voor Roemenië positieve ontwikkeling. Dat weerhield partijleider en president

er echter niet van in een rede tot het Centraal Comité eind mei in krachtige bewoordingen te kennen te geven dat de Roemeense economie er slecht voorstond, wat zeker ook te wijten was aan een gebrek aan inzet tot in de hoogste regionen, zelfs die van de partij, toe. In deze rede viel sterke nadruk op het dalen van de Roemeense olieproductie en de dwingende noodzaak het verbruik van olie en energie in het algemeen te beperken.

Op dit gebied propageerde ook intensievere samenwerking met de andere socialistische staten. Dit kwam tenslotte ook naar voren in de rede van de Roemeense vertegenwoordiger op de 34e Comecon bijeenkomst in juni te Praag. Tot op de dag van vandaag werd evenwel van Roemeense zijde niets vernomen over olieleveranties door de Sowjet-Unie in het verleden of in de toekomst.

Het lijkt nu wel vast te staan dat Roemenië vorig jaar olie heeft ingevoerd uit de Sowjet-Unie. Al heeft het dat gedaan (en vermoedelijk ook nog tegen wereldmarktprijzen en in harde valuta's) en al zal het dat in de toekomst opnieuw doen **), dan nog lijkt de politieke betekenis daarvan op zijn minst al afgezwakt te worden door het feit dat Roemenië die olie ten dele door re-export in de vorm van geraffineerde olieprodukten kan betalen, zondig tegen wereldmarktprijzen en in harde valuta's. Politieke druk van enige betekenis kan dan ook pas ontstaan wanneer Roemenië economisch afhankelijk zou worden van die Sowjet-olie.

---

*) Le Monde (25-4-1980) sprak over 5 miljoen ton per jaar à 35 \$ per barrel.

**) De Frankfurter Allgemeine Zeitung van 15-7-1980 sprak ook weer over een levering van 1 miljoen ton in 1980